

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2022.3.76>**С. В. Поклад**

здобувач

Науково-дослідного інституту публічного права,
працівник Державного бюро розслідування
ORCID ID: 0009-0004-4062-1079

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПІДРОЗДІЛІВ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ, ЯКІ ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ДОТРИМАННЯ ДИСЦИПЛІНИ І ЗАКОННОСТІ

Актуальність статті полягає в тому, що в умовах сьогодення Державне бюро розслідувань виконує особливо важливу місію: розслідує злочини, вчинені посадовими особами, правоохоронцями та іншими суб'єктами, діяльність яких безпосередньо впливає на стан правопорядку в державі. Тому кожен працівник бюро повинен діяти виключно в межах закону, дотримуючись принципів неупередженості, об'єктивності та професійної етики. Порушення законності або службової дисципліни може не лише зруйнувати репутацію окремого працівника, а й підірвати авторитет усього органу, створивши передумови для корупції, зловживань чи упередженого правосуддя. Варто зауважити, що як об'єкт внутрішньо-організаційної діяльності службова дисципліна та законність забезпечуються специфічним колом суб'єктів, у першу чергу, спеціальними, структурними підрозділами Державного бюро розслідувань, які мають особливий адміністративно-правовий статус. У статті, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених, сформульовано авторський підхід щодо визначення поняття адміністративно-правового статусу підрозділів Державного бюро розслідувань, які виконують завдання та функції із забезпечення службової дисципліни і законності в Бюро. Виділено систему постійних та тимчасових підрозділів забезпечення правопорядку в роботі Державного бюро розслідувань, а також проаналізовано специфіку адміністративно-правового статусу кожного з них. Зроблено висновок, що на сьогоднішній день законність та службова дисципліна в Державному бюро розслідувань забезпечується двома групами внутрішніх підрозділів: постійними та тимчасовими. До перших відносяться підрозділи внутрішнього контролю, які виконують цільові завдання та функції із підтримки високого рівня законності та службової дисципліни в усій структурі Державного бюро розслідувань; Дисциплінарна комісія Державного бюро розслідувань – приймає рішення про застосування дисциплінарного впливу в ситуаціях здійснення співробітниками Бюро дисциплінарних проступків; підрозділи центрального апарату та територіальні органи – забезпечують правомірність роботи підпорядкованого особового складу в межах своїх сфер безпосереднього відання. До тимчасових доцільно віднести конкурсні комісії, які відповідають за правомірний відбір умотивованого особового складу в Бюро. Тож, дослідження суб'єктного складу забезпечення законності та службової дисципліни показує комплексність внутрішньо-організаційного підходу до вирішення вказаного питання в роботі Державного бюро розслідувань, що проводиться на різних рівнях та одночасно за багатьма напрямками.

Ключові слова: Державне бюро розслідувань, службова дисципліна, законність, дисципліна, адміністративно-правовий статус.

Актуальність теми. В умовах сьогодення Державне бюро розслідувань виконує особливо важливу місію: розслідує злочини, вчинені посадовими особами, правоохоронцями та іншими суб'єктами, діяльність яких безпосередньо впливає на

стан правопорядку в державі. Тому кожен працівник бюро повинен діяти виключно в межах закону, дотримуючись принципів неупередженості, об'єктивності та професійної етики. Порушення законності або службової дисципліни може не лише зруй-

нувати репутацію окремого працівника, а й підірвати авторитет усього органу, створивши передумови для корупції, зловживань чи упередженого правосуддя. Варто зауважити, що як об'єкт внутрішньо-організаційної діяльності службова дисципліна та законність забезпечуються специфічним колом суб'єктів, у першу чергу, спеціальними, структурними підрозділами Державного бюро розслідувань, які мають особливий адміністративно-правовий статус.

Стан дослідження проблеми. В наукових працях багатьох вчених неодноразово підіймалось питання адміністративно-правового статусу органів публічної влади, у тому числі правоохоронних. Дана проблема освітлювалась: О.М. Бандуркою, Р.В. Гребю, О.В. Ільченко, В.І. Литвиненко, М.С. Моїсєєвим, О.В. Пономарьовим, О.М. Рєзніком, Є.Д. Скулиш, О.С. Стареньким, О.Г. Усатим та іншими. Втім, попри існування численних теоретичних розробок, адміністративно-правовий статус саме підрозділів ДБР, які забезпечують дисципліну і законність в межах самого Бюро залишається відкритою та неопрацьованою проблемою.

Саме тому метою статті є: опрацювати та визначити особливості адміністративно-правового статусу підрозділів Державного бюро розслідувань, які забезпечують внутрішньо-організаційні засади дотримання дисципліни і законності.

Виклад основного матеріалу. Слово «статус» (від латинського «status», англійського «status» – стан) – це певний стан, положення чогось, місце, роль в якійсь системі, призначення в механізмі тощо [1, с.671; 2, с.36]. На сучасному етапі розвитку національної правової системи, правовий статус, як пише Н.К. Шаптала та Г.В. Задорожня – це юридично-закріплене становище особи як соціального суб'єкта в суспільстві, тобто це сукупність прав та обов'язків особи, які визначені та гарантовані Конституцією і законами України, іншими нормативно-правовими актами, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [3]. Відповідно до комплексного тлумачення О.І. Безпалової та Д.О. Горбача, правовий статус – це характеристика фізичних осіб (громадян, пра-

цівників правоохоронних органів, державних службовців, керівників тощо), а також юридичних осіб (органів державної влади та місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій). Вчені вважають, що дане поняття має загальний характер, що відображає загальні характеристики суб'єкта права (фізичної чи юридичної особи) щодо інших індивідів або органів держави у певній системі. В галузевих координатах, продовжують науковці, зміст статусу уточняється, що дозволяє виділити конституційно-правовий, адміністративно-правовий, цивільно-правовий, кримінально-правовий та інші статуси [4, с.31].

Узагальнену думку з приводу саме адміністративно-правового статусу навів у своїх працях Т.О. Коломєць, який визначив останній, як сукупність суб'єктивних прав і обов'язків закріплених в нормах адміністративного законодавства за певним державним органом. Обов'язковою ознакою набуття адміністративно-правового статусу вчений відмічає наявність у суб'єкта конкретних суб'єктивних прав і обов'язків, що реалізуються у рамках як адміністративних правовідносин, так і поза ними [5, с.64]. Розглядаючи різні наукові підходи до тлумачення адміністративно-правового статусу В.О. Гвоздів виділила три актуальні дефініції категорії. Так, у вузькому розумінні адміністративно-правовий статус тлумачиться, як сукупність прав, обов'язків та відповідальності суб'єктів адміністративно-правових відносин. У широкому розумінні до структури адміністративно-правового статусу входять мета, місія (або метациль існування певної структури), завдання та функції суб'єкта адміністративно-правових відносин, гарантії його діяльності та сфера його компетенції, та, крім того, вже згадувані права, обов'язки та юридична відповідальність суб'єктів адміністративно-правових відносин. У межах третього підходу, пише автор, який є проміжним між першими двома, адміністративно-правовий статус розуміється як законодавчо закріплене положення суб'єкта адміністративного права у суспільстві, яке дає йому змогу здійснювати певну діяльність та нести встановлену законом відповідаль-

ність за додержання правових приписів у разі, якщо ця діяльність здійснюється поза межами останніх. До структури адміністративно-правового статусу у межах третього підходу відносять права, обов'язки, відповідальність та гарантії діяльності суб'єктів адміністративно-правових відносин [6, с.94-95].

Таким чином, адміністративно-правовий статус – це законодавчо врегульоване положення фізичної або юридичної особи, як учасника адміністративних правовідносин, яке виражене у системі нормативно визначених владних повноважень. Однак, ведучи мову про підрозділи ДБР, як суб'єктів забезпечення дотримання працівниками органу законності та дисципліни, варто відмітити наступні специфічні моменти, що характерні їх статусу: по-перше, адміністративно-правовий статус останніх не характеризується самостійністю, адже є похідним від статусу органу в цілому. Як влучно висловився С.І. Запара, структурний підрозділ – це підрозділ підприємства, установи, організації, що на підставі локальних нормативних актів володіє сукупністю прав і обов'язків щодо здійснення господарської діяльності, має певну територію, постійні робочі місця, входить до структурної схеми підприємства, установи, організації і яким керує уповноважена роботодавцем особа [7, с.68]. За аналогією, підрозділи ДБР, які забезпечують дотримання дисципліни і законності виступають органічною частиною Бюро, діючи в межах його адміністративно-правового статусу, як його представники. По-друге, права, обов'язки та повноваження відповідних підрозділів, а також особливості організації їх роботи, установлюються відомчим законодавством та підзаконними нормативно-правовими актами, зокрема, наказами та розпорядженнями керівництва ДБР. По-третє, діяльність та юридичні можливості таких підрозділів в аспекті забезпечення законності та службової дисципліни обмежено персональним складом співробітників Бюро, на відміну від інших структурних осередків ДБР, які мають зовнішні напрями діяльності. По-четверте, функціонування підрозділів забезпечення законності та службової дисципліни в ДБР контролюю-

ється, координується та спрямовується уповноваженими керівниками органу того чи іншого рівня внутрішньої ієрархії.

Отже, адміністративно-правовий статус підрозділів Державного бюро розслідувань, які забезпечують дотримання дисципліни і законності, – це встановлене законодавчими, підзаконними та відомчими нормативними документами положення та роль органів та підрозділів Бюро у відносинах щодо здійснення адміністративної діяльності у напрямку забезпечення і підтримання законності та високого рівня службової дисципліни серед працівників ДБР, яке виражене у наданих їм повноваженнях.

Продовжуючи наше дослідження доречно звернутись до існуючого переліку суб'єктів організаційної структури ДБР сфера діяльності яких на сьогоднішній день поширюється на питання забезпечення дисципліни та законності. Першими варто виділити підрозділи які реалізують внутрішній контроль в ДБР – спеціальні підрозділи внутрішнього контролю ДБР. Відповідно до статті 24 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» від 12.11.2015 №794-VIII вони діють у складі центрального апарату та територіальних управлінь з метою запобігання і виявлення правопорушень у діяльності працівників Державного бюро розслідувань. Підрозділи внутрішнього контролю територіальних управлінь підпорядковуються керівнику підрозділу внутрішнього контролю у складі центрального апарату Державного бюро розслідувань. Керівники підрозділів внутрішнього контролю центрального апарату та територіальних управлінь Державного бюро розслідувань призначаються на посаду та звільняються з посади Директором Державного бюро розслідувань. На зазначені підрозділи покладаються наступні обов'язки: 1) запобігання вчиненню правопорушень працівниками Державного бюро розслідувань згідно з вимогами законів України «Про запобігання корупції» та «Про державну службу»; 2) здійснення контролю за дотриманням працівниками Державного бюро розслідувань правил етичної поведінки, вимог щодо недопущення виникнення конфлікту інтересів; 3) проведення перевірок пра-

цівниками Державного бюро розслідувань на доброчесність та моніторингу способу їх життя; 4) проведення з особами психофізіологічних інтерв'ю із застосуванням поліграфа під час вступу на службу та проходження служби в ДБР; 5) перевірка інформації, що міститься у зверненнях фізичних та юридичних осіб, медіа, інших джерелах, у тому числі отриманої через спеціальну телефонну лінію, сторінку в мережі Інтернет, засоби електронного зв'язку ДБР, щодо причетності працівників Державного бюро розслідувань до вчинення правопорушень; 6) проведення службового розслідування стосовно працівників Державного бюро розслідувань; 7) проведення спеціальної перевірки щодо осіб, які претендують на призначення на посади в ДБР; 8) вжиття заходів щодо захисту працівників ДБР, які повідомляють про вчинення протиправних дій чи бездіяльність інших працівників Державного бюро розслідувань; 9) консультування працівників Бюро щодо правил етичної поведінки, конфлікту інтересів, декларування майна, доходів, видатків та зобов'язань фінансового характеру. Працівник ДБР, якому стала відома інформація про протиправні дії чи бездіяльність іншого працівника Бюро, зобов'язаний негайно повідомити про це Директора ДБР та підрозділ внутрішнього контролю. Крім того, у разі виявлення інформації про можливе вчинення працівником ДБР кримінального правопорушення підрозділ внутрішнього контролю Державного бюро розслідувань негайно повідомляє про це Генерального прокурора чи його заступника [8].

Наступним суб'єктом є Дисциплінарна комісія ДБР, положення про яку затверджено Наказом ДБР від 06.01.2021 №7. Документом встановлено, що основним завданням Комісії є розгляд питань застосування дисциплінарних стягнень до працівників Державного бюро розслідувань. Комісія відповідно до покладених на неї завдань складає висновок про наявність чи відсутність у діях працівника Державного бюро розслідувань дисциплінарного проступку та підстав для його притягнення до дисциплінарної відповідальності з визначенням рекомендованого виду дисциплінарного стягнення на підставі службового

розслідування, що проводиться підрозділом внутрішнього контролю. До складу Комісії входять дві особи, визначені Директором ДБР або особою, яка виконує його повноваження, з числа керівників 2 самостійних структурних підрозділів центрального апарату Бюро або їх заступників, та три особи, визначені Радою громадського контролю при ДБР. Формою роботи Комісії є засідання, які проводяться з урахуванням обсягів матеріалів, що надійшли до Комісії і підлягають розгляду, та встановлених законодавством строків притягнення особи до дисциплінарної відповідальності. Засідання Комісії вважається правомочним, якщо на ньому присутні не менше трьох її членів, та за присутності голови або секретаря Комісії [9].

Крім підрозділів внутрішнього контролю та Дисциплінарної комісії, за забезпечення законності та службової дисципліни також відповідають підрозділи центрального апарату та територіальні органи ДБР в рамках поточної діяльності, щодо свого особового складу. Це не цільовий напрям їх роботи, однак, керівництво останніх зобов'язано підтримувати правомірний та ефективний рівень діяльності підпорядкованих працівників [10].

До обов'язків та повноважень керівників (директорів) структурних підрозділів центрального апарату, територіальних управлінь відноситься: 1) організація роботи відповідного підрозділу щодо виконання повноважень Державного бюро розслідувань, наказів і розпоряджень Директора Державного бюро розслідувань; 2) призначення на посади та звільнення з посад працівників ДБР, у тому числі за вчинення дисциплінарних проступків чи порушення законності; 3) видання у межах повноважень наказів і розпоряджень, зокрема, про покарання; 4) здійснення контролю за збереженням державної таємниці в підрозділі (органі), вжиття заходів для запобігання несанкціонованому доступу до іншої інформації з обмеженим доступом; 5) несення відповідальності за роботу підрозділу (органу), зокрема за законність здійснюваних оперативно-розшукових заходів і досудового слідства, додержання прав і свобод людини та громадянина тощо [8].

Наступну групу суб'єктів представляють тимчасові підрозділи Бюро, які утворюються для вирішення окремих питань його діяльності, у тому числі, пов'язаних із забезпеченням законності та службової дисципліни в структурі ДБР. До них відносяться конкурсні комісії, які займаються організацією та проведення конкурсів на зайняття вакантних посад в ДБР. Основне завдання даного підрозділу – не допустити прийняття на посади в правоохоронний орган непідготовлених, невмотивованих, із злочинними намірами осіб [8; 11].

Висновки. Таким чином, на сьогоднішній день законність та службова дисципліна в Державному бюро розслідувань забезпечується двома групами внутрішніх підрозділів: постійними та тимчасовими. До перших відносяться підрозділи внутрішнього контролю, які виконують цільові завдання та функції із підтримки високого рівня законності та службової дисципліни в усій структурі ДБР; Дисциплінарна комісія ДБР – приймає рішення про застосування дисциплінарного впливу в ситуаціях здійснення співробітниками Бюро дисциплінарних проступків; підрозділи центрального апарату та територіальні органи – забезпечують правомірність роботи підпорядкованого особового складу в межах своїх сфер безпосереднього відання. До тимчасових доцільно віднести конкурсні комісії, які відповідають за правомірний відбір умотивованого особового складу в Бюро. Тож, дослідження суб'єктного складу забезпечення законності та службової дисципліни показує комплексність внутрішньо-організаційного підходу до вирішення вказаного питання в роботі ДБР, що проводиться на різних рівнях та одночасно за багатьма напрямками.

Список використаної літератури:

1. Білодід І.К. Словник української мови: в 11 томах. Том 9, 1978. Стор. 671.
2. Собакарь А.О. Організаційно-правові основи утворення і функціонування спе-

ціальних економічних зон в Україні: дис... канд. юрид. наук. : 12.00.07. Донецьк: Донецький інститут внутрішніх справ. 2002. 219 с.

3. Шаптала Н.К. Конституційне право України: навчальний посібник. Дніпропетровськ. ТОВ «ЛізуновПрес». 2012. 472 с.
4. Безпалова О. І., Горбач Д. О. Поняття та структура адміністративно-правового статусу Національної гвардії України. Форум права. 2017. № 5. С. 31–38.
5. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
6. Гвозд'їй В.А. Адміністративно-правовий статус органів адвокатського самоврядування: дис... канд. юрид. наук. : 12.00.07. Київ: ПрАТ «Вищий навчальний заклад Міжрегіональна академія управління персоналом». 2020. 290 с.
7. Запара С.І. Удосконалення процедури вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) примирними органами в Україні: дис... канд. юрид. наук. : 12.00.05. Київ: Національний державний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова. 2005. 198 с.
8. Про Державне бюро розслідувань: закон від 12.11.2015 №794-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. №6. Ст.55.
9. Положення про Дисциплінарну комісію Державного бюро розслідувань: наказ від 06.01.2021 №7. Офіційний веб-портал Державного бюро розслідувань. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/diyalnist/pravovi-zasadi/2025/kadri/06.01.2021-n-7/nakaz-dbr-vid-06.01.2021-n7-zi-zminami-polozhennya-pro-disciplinarnu-komisiyu.pdf>.
10. Про затвердження організаційної структури Державного бюро розслідувань: указ, структура від 05.02.2020 №41/2020. Офіційний вісник Президента України. 2020. №4. Ст.246.
11. Типове положення про конкурсну комісію Державного бюро розслідувань: наказ від 24.01.2020 №25. Офіційний веб-портал Державного бюро розслідувань. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/diyalnist/pravovi-zasadi/2023/tipove-polozhennya-pro-konkursnu-komisiyu.pdf>.

Poklad S. V. Administrative and legal status of the units of the state bureau of investigation that ensures compliance with discipline and legality

The relevance of the article lies in the fact that in today's conditions, the State Bureau of Investigation performs a particularly important mission: it investigates crimes committed by officials, law enforcement officers and other entities whose activities directly affect the state

of law and order in the state. Therefore, each employee of the bureau must act exclusively within the law, adhering to the principles of impartiality, objectivity and professional ethics. Violation of legality or service discipline can not only destroy the reputation of an individual employee, but also undermine the authority of the entire body, creating the prerequisites for corruption, abuse or biased justice. It is worth noting that as an object of internal organizational activity, service discipline and legality are ensured by a specific circle of entities, primarily special structural units of the State Bureau of Investigation, which have a special administrative and legal status. The article, based on the analysis of scientific views of scientists, formulates the author's approach to defining the concept of the administrative and legal status of the units of the State Bureau of Investigation, which perform tasks and functions to ensure service discipline and legality in the Bureau. The system of permanent and temporary law enforcement units in the work of the State Bureau of Investigation is highlighted, and the specifics of the administrative and legal status of each of them are analyzed. It is concluded that today the legality and service discipline in the State Bureau of Investigation are ensured by two groups of internal units: permanent and temporary. The first include internal control units, which perform targeted tasks and functions to maintain a high level of legality and service discipline in the entire structure of the State Bureau of Investigation; The Disciplinary Commission of the State Bureau of Investigation - makes decisions on the application of disciplinary influence in situations of disciplinary offenses committed by employees of the Bureau; divisions of the central apparatus and territorial bodies - ensure the legality of the work of subordinate personnel within their areas of direct responsibility. It is appropriate to include temporary competition commissions, which are responsible for the legal selection of motivated personnel in the Bureau. Therefore, the study of the subject composition of ensuring legality and service discipline shows the complexity of the intra-organizational approach to resolving the specified issue in the work of the State Bureau of Investigation, which is carried out at different levels and simultaneously in many directions.

Key words: *State Bureau of Investigation, service discipline, legality, discipline, administrative and legal status.*